
A DOLGOZÓ NŐ

Gabrić Molnár Irén

A NŐK FOGLALKOZTATOTTSÁGA ÉS RÉSZVÉTELÜK A TÁRSADALMI DÖNTÉSHOZATALBAN

A marxizmus klasszikusai a nemek közötti viszony taglalását nem választották el a társadalmi viszonyok egészétől és a forradalom elméletétől. Az ember felszabadulását a marxizmus részletesen elemzi, nemcsak elméleti síkon, hanem a probléma gyakorlati megoldása szemszögéből is, a munka felszabadítása kapcsán. Az ember felszabadulását két szempontból vizsgálta Marx: először, az ember és a természet viszonyában, majd az ember—ember közötti kapcsolaton keresztül. A férfi és a nő viszonyát ugyancsak a társadalmi viszonyok részeként kell analizálni, amiben fel kell fedni a „természetes, szükséges, kapcsolatot”, az emberi faj együttélésének törvényét, majd tanulmányozni kell a társadalmi viszonyokat, amelyek kereteiben kialakulnak a társadalmi szituációk, változnak a társadalmi intézmények. A nő emancipációját nem lehet csak az elmélet szemszögéből áttekinteni, hanem szorosán kell kapcsolódnunk azokhoz a társadalmi feltételekhez, amelyeket a gyakorlat nyújt e kérdés megoldásában. A termelési mód a társadalmi viszonyok alapjában van, tőle függnék tehát az osztályviszonyok is. A marxista elmélet pedig a nő helyzetének kérdését egybefonja az osztályelmélettel és a munkásosztály helyzetével általában. Így válik a nők felszabadulása osztálykérdéssé. A munkásosztály társadalmi helyzetének megoldásával azonban még nem oldottuk meg automatikusan a dolgozó nő egyenrangúságának problémáját is.

A nő gazdasági helyzete a szocializmusban

Az ember társadalmi helyzete mindig gazdasági pozíciójától függ, hisz a termelési viszonyok határozzák meg a történelemben az egyes társadalmi csoportok, a család és a nő szerepét is. Első feladatunk tehát a termelés folyamatát figyelni. A nő egyenjogúságának kérdése ennél fogva közvetlenül a társadalmi munkába való bekapcsolódásától, foglalkoztatottságától függ. A tőkés társadalmi rendszerben a női munkaerő szakkép-

zetlen és olcsó. A női munka tehát eleve nem egyenlíthető ki a férfival, így a kizsákmányolás is nagyobb és nyíltabb.

A szocializmus megszünteti az antagonisztikus osztályellentéteket, megteremtve a feltételeket a munka fokozatos felszabadításához. A nő egyenjogúságának itt már anyagi alapja is van, mivel a dolgozó nő anyagilag függetlenné válik a férfitől. Engels ezt a kérdést egybekapcsolja a párválasztás szabadságával is. Szerinte a házasság nem érdekkapcsolatot, hanem érzelmi viszonyt kell hogy kialakítson. A szocializmusban mentesítve vagyunk a tőke érdekétől, most már az egész társadalmi fejlődés és az egyéni munka felszabadítása a cél.

Hazánkban a női egyenjogúság nem jogi probléma és nem jelent többé politikai kérdést. Egyelőre „a családi életre még ható gazdasági fejletlenségből, primitivizmusból, vallási felfogásokból, maradi előítéletekből és a magántulajdonos viszonyokból eredő problémáról” van szó. „Az elmaradott háztartás és család jelenlegi anyagi problémái megakadályozzák a nőt abban, hogy teljes mértékben részt vegyen az ország gazdasági és társadalmi életében, ellentétet teremtenek a társadalomban és a háztartásban játszott szerepe között.”¹

A nőkérdést különösen kiélezte hazánkban a háború utáni gyors ipari fejlődés, ami a lakosság szociális összetételében jelentős változásokat idézett elő. Ezzel a forradalmi változással nem tartott lépést a háztartási berendezések gyártása, a társadalmi szolgáltatások fejlődése, és a gyermekvédelem, amivel megkönnyítettük volna a nő gyorsabb bekapcsolódását a társadalmi termelés folyamatába. Ha a háború utáni időszak mennyiségi adatait vizsgáljuk, akkor fejlődésünk vitathatatlan. 1948-ban lakosságunk 72,4⁰/₀-a, míg 1978-ban már csak a 35,7⁰/₀-a foglalkozik mezőgazdasággal. Főleg a férfilakosság változtatta foglalkozását, de a nőknek is kb. a 9,3⁰/₀-a évente.² Az ifjabb generáció a hatvanas évek közepén kezd munka után látni. Ekkor kezdődik nálunk a munkanélküliség. A nők jobbra csak az alacsony felhalmozású iparágakban (textil-, élelmiszer-, bőr-, cipő-, dohányipar stb. helyezkednek el. A társadalmi szektorban köztársaságonként és tartományonként a következőképpen alakul a nők részvételi aránya az összfoglalkoztatott között:³

Köztársaság, ill. tartomány	1976	1978	1980
Bosznia és Hercegovina	29,1	30,0	31,2
Crna Gora	31,0	31,8	30,9
Horvátország	38,3	38,5	39,0
Macedónia	29,5	29,6	30,4
Szlovénia	43,4	43,6	44,4
Szerbia	32,0	32,4	32,9
— a tartományok nélkül	32,4	32,8	33,5
— Kosovo	20,4	20,6	20,5
— Vajdaság	34,3	35,0	35,4
JZSZK	34,5	34,9	35,5

A társadalmi újratermelésben mind több nő vesz részt. Az sem vitás, hogy a fejlettebb gazdasági feltételek és társadalmi környezet jobb lehetőségeket nyújtanak a foglalkoztatottak részére, de a fejletlen területeken is van változás. A nők fokozatos bekapcsolása a társadalmi munkába azonban nem minden területen történt egyöntetűen. A szolgáltatások, az egészségügy és szociális védelem főleg a „nők kezében van”, míg az építőiparban, a közlekedésben, az erdészetben, a kisiparban alig foglalkoztatjuk őket. Azok a gazdasági ágazatok, ahol a foglalkoztatottak számát főleg nők alkotják, a következők:⁴

	%
textilipar	66,3
bőripar	63,0
dohányipar	41,9
kereskedelem és vendéglátóipar	46,8
személyes szolgáltatások	71,4
bankrendszer	67,6
társadalmi szektor számvevőségében	67,6
általános oktatás	59,1
önigazgatási érdekközösségek	56,1
egészségügy és szociális védelem	71,5

A szocializmus, a társadalmi és termelési viszonyok fejlődésétől függően előrelépést jelent a női emancipációban, de ugyanakkor újabb problémákat is teremt az egyenlőtlen feltételek nyújtásával.

A foglalkoztatottság és az emancipáció kérdései

A társadalmi gyakorlatban objektív és szubjektív tényezők akadályozzák a munkásnők törekvéseit. A dolgozó nő elé már a munkába lépés előtt akadály hárul:

1. a szubjektív tényezők:

- tradicionális családi előítéletek,
- vallási korlátok,

b) objektív tényezők:

- a pályázatokban meghirdetett szakmák jobbára férfimunkát igényelnek,
- a háztartásban való elfoglaltság miatt időszüke miatt nehezen tud „házon kívül” is munkát vállalni,
- a gyermekszülés és -nevelés.

2. Ha a munkásnő társította munkáját, munkatársaival nincs mindig egyenrangú helyzetben:

a) szubjektív tényezők:

— az előítéletek szerint a nyilvános társadalmi aktivitás nem nőnek való,

b) objektív tényezők:

— a gyermek miatti kimaradás a munkából,

— gyengébb fizikai képessége korlátozza egyes szakmákban,

— a háztartási elfoglaltság elvonja figyelmét és idejét a társadalmi munkától.

Az említettek nemcsak a nő problémái, hanem az egész társadalomé. Közös erővel kell tehát törekednünk a megoldásukra.

A nő pl. mindig nehezebben talál magának megfelelő munkát, mint férfikollégája, sőt akkor is, ha egyenlő feltételeik vannak, gyakran alacsonyabb személyi jövedelmet kap. Ez a helyzet elsősorban abból a fel-fogásból ered, hogy a nőnek a háztartásban és a gyermekek mellett a helye. Ezt a funkcióját csak nehezen hanyagolhatja el más elfoglaltság miatt. Másodszor, maga a társadalom megosztja a foglalkozásokat ún. férfi- és női munkákra. A nő meghatározott professzionális orientációja nemcsak fizikumából következően korlátozott, hanem, sajnos, a környezet hatása is igen jelentős. Azokban a munkákban, ahol gyakran kell utazni (például kereskedelem és idegenforgalom), ritkán vállal állást egy férjzett nő vagy gyermekes anya, míg a férj vagy apa számára mi sem természetesebb, mint hogy ilyen munkát elvállal. A tőkés társadalom középrétegének foglalkozásait hagyta meg a szocializmus a dolgozó nőnek: tanítás, nevelés, szociális és egészségvédelem, elárusítás, bizonyos kisipari munkák, hivatalnoki munka stb. Habár igyekszünk a szocialista feltételek között egyenlő munkalehetőségeket nyújtani, mégis nyilvánvaló az a tendencia, hogy a nők lehetőleg az egyszerűbb munkákat végezzék. Így munkásnőink azokban a gazdasági ágazatokban tömörülnek, amelyek a gépesítés hiányában betanított munkaerőt igényelnek. Ezekben a munkaszervezetekben az anyagi kiadások 10—20%-kal is magasabbak a gyakori betegszabadságok, kimaradások miatt, amire a dolgozó nő gyermeke miatt kényszerül.

A tőkés társadalom válságos időszakaiiban megfigyelhető, hogy a munkaerő-felesleg először is azokban a gazdasági ágazatokban jelentkezik, ahol sok a női foglalkoztatott. Leghamarább a nő válik munkanélkülivé és neki kell otthon maradnia.

Hazánkban a munkát keresők között mindig több a nő. A férfi kötelezően dolgozik egy családban, de az anya csak, ha rászorul, illetve ha a családi feltételek megengedik, végül pedig, ha megfelelő munkához jut. A fejlettebb gazdasági területeken a női munkaerő bekapcsolása a gazdasági tevékenységbe igen mérvadó mutatója a fellendülésnek. Míg a fejletlen területeken nemcsak a munkát kereső nők száma a kisebb, de a foglalkoztatási lehetőségek is. A táblázat mutatja a munkanélküliek között a nők százalékarányát:⁵

Köztársaság, tartomány	1978	1979
Összesen	53,7	53,7
Bosznia és Hercegovina	53,0	53,2
Crna Gora	59,0	61,3
Horvátország	62,7	61,5
Macedónia	52,2	53,1
Szlovénia	57,3	56,1
Szerbia	52,2	52,1
— a tart. nélkül	55,6	56,0
— Kosovo	19,0	19,3
— Vajdaság	65,8	65,2

Általános társadalmi állásfoglalásunk az, hogy a nő bevonásával a termelésbe nagy előrehaladást érhetünk el az emancipáció kérdésében. A gyakorlat azonban azt mutatja, hogy a munkába lépéssel a dolgozó nő még nehezebb helyzetbe jut, ha nem veszi igénybe a társadalmi szolgáltatások és a korszerű háztartási gépek segítségét. Ugyanis most már nemcsak a munkahelyén kell helyt állnia, hanem továbbra is el kell látnia ugyanazokat a háztartási tevékenységeket, amelyekkel azelőtt foglalkozott, a gyermekgondozással együtt. Az emancipáció kérdése tehát változást követel a családon belüli munkamegosztás területén is, igényli a férfi és a társadalom segítségét, ami pillanatnyilag még sok kívánnivalót hagy maga után.

A dolgozó nő problémája nemcsak az újabb megterhelésből fakad, hanem itt van még a nem egyenlő díjazási rendszer is, ami rendszerint szerényebb személyi jövedelemhez juttatja a munkásnőt, mint férfikollégáját.

Adataink azt mutatják, hogy az ún. könnyebb munka alacsonyabb jövedelemhez is juttatja a munkásnőt. Fizikailag és szellemileg megterhelő munkát főleg férfiak végeznek, tehát érthető, hogy jobban fizetjük munkájukat. Ez a gyakorlat azonban igazságtalan kivételeket is engedélyez. Gyakran végez a szakképzetlen nő fárasztóbb munkát, s ez mégsem ér annyit, mint a koordináló, vagy felügyelő férfimunka. Gyárainkban is a munkásnőknek rendszerint férfi a munkavezetőjük. Tisztázatlan még az is bizonyos munkáknál, hogy miért értékeljük le őket eleve, ha tudjuk, hogy a nők fogják végezni, vagy fordítva. A munkásnő kollégája személyi jövedelmének átlagban körülbelül a 80%-át kapja. A gazdasági ágazatokban a helyzet mindig kedvezőtlenebb, mint a társadalmi, nem termelői vagy szolgáltatási területeken. A következő táblázat a női munkaerő személyi jövedelmének az ugyanazon képzettséggel rendelkező férfi kollégák szem. jövedelméhez viszonyított százalékarányát mutatja:⁶

Szakképesítés	Gazdaság %	Társadalmi szektor %	Összesen a JSZSZK-ban %
Egyetemi végzettség	83,0	83,0	84,0
Főiskolai végzettség	87,0	92,0	87,6
Középiskolai végzettség	85,0	92,0	87,0
Alsófokú végzettség	95,0	100,0	96,0
Magas szakképzettség	81,0	87,0	81,7
Szakképzett munkás	78,0	87,0	79,0
Félszakképzettség	88,0	91,0	88,0
Alacsony szakképzettség	80,0	99,0	88,0
Összesen	81,0	90,0	84,0

A nő társadalmi-politikai aktivitása

A női egyenjogúság nemcsak a termelés és a közvetlen munkafeladatok területére vonatkozik, hanem az öngazgatásban való részvételre is. Tanúi vagyunk azoknak a sikereknek, amit a női munkaerő foglalkoztatásában és az oktatásban fokozatosan elértünk, de a társadalmi-politikai aktivitás területén már gyengébb eredménnyel dicsekedhetünk. Márpedig az öngazgatás fejlődése megköveteli minden munkás, tehát a munkásnő bekapcsolódását is az öngazgatású döntéshozatalba. Ám ezen a téren is két akadállyal kell számolnunk. Az egyik az a felfogás, mely szerint „nem nőnek való politikával foglalkozni”, a másik pedig a munkásnők kisebb érdeklődése a társadalmi aktivitás iránt, a gyermekeknevelés és a háztartási munka megterhelése miatt. A nők részvétele a társadalmi-politikai munkában jobbra csak formális, hogy az öngazgatási, vagy társadalmi-politikai szerv struktúrája megfelelő legyen. A nők politikai és öngazgatási aktivitásáról legtöbb szó társadalmi-politikai szervezetekben: a Dolgozó Népek Szocialista Szövetségében és a Jugoszláv Kommunista Szövetségben esik. A DNSZSZ-nek Országos Választmányra, majd a Szövetségi Képviselőház néhányszor már vitát szervezett a nők részvételéről a küldöttrendszerben, egyes öngazgatási szervezetbe történő megválasztásukról stb.

A küldöttségek és küldött-testületek első választási periódusától, 1974-től kísérjük figyelemmel a helyzetet. A Szövetségi Káderpolitikai Koordinációs Bizottság 1977 júniusában, a nők társadalmi aktivitásának választmányra pedig elnökségi szinten tárgyalt 1978 februárjában e kérdésről.⁷ A Jugoszláv Szakszervezeti Szövetség Tanácsának Elnöksége ké-

sőbb kapcsolódott be a vitába, hogy végül is 1978 márciusában a JSZSZK Képviselőháza ihatározatot hozzon a nők társadalmi tevékenységének és társadalmi-gazdasági aktivitásának alapvető irányvonaláról az öngazgatású társadalomban.⁸ Az említett viták megállapították, hogy a legsürgősebb feladatok a következő területeken várnak ránk: fokozni a nők részvételét a küldöttrendszerben, a vezetői funkciókban; fokozni a nők aktivitását falun; fokozni a nők tevékenységét a társadalmi-politikai szervezetekben.

A nő részvétele a küldöttrendszerben

A küldöttrendszer nálunk a munkásosztály közvetlen hatalmának megvalósulását jelenti, dolgozóink döntéshozatala útján, a társadalmi-politikai közösségekben, a társult munka alapszervezeteiben (az öngazgatási szervezetekben) és a társadalmi-politikai szervezetekben. A társadalmi élet minden területén polgáraink és dolgozóink döntenek és érvényesítik érdekeiket, amihez fejlett politikai aktivitásra, öngazgatási tudatra van szükség. Hazánkban a nők is alkotó egyéniségekként tevékenykednek politikai és öngazgatási életünkben. Részvételük azonban nincs összhangban foglalkoztatásuk arányával és a társadalmi szükségletekkel. A statisztikai adatok azt mutatják, hogy tapasztalható ugyan némi előrehaladás a munkásnők fokozatos bekapcsolódásában küldöttrendszerünkbe, de ez még mindig elégtelen. Vajdaságban a küldöttségek 27,8%-a nő. Az öngazgatási szervek és közösségek küldöttségében 31,5%-os, a helyi közösségek küldöttségében 15,3%-os, míg a társadalmi-politikai szervezetek küldöttségében 20,6%-os a részvételük. Különösen kevés a nő az egyéni mezőgazdasági termelők küldöttségében. A társultmunka-szervezetekben ügyelnek legjobban a nők részvételére, habár a gyakorlatban ez is néha csak formáság. A községi küldött-testületekben a küldöttek legmegfelelőbb aránya a társult munka tanácsában van. A küldöttek női tagjai legtöbbit a társult munka és a termelés területén értek el az egyenjogúság gyakorlásában. Munkakötelezettségüket végezve a nők könnyebben bizonyítanak a társadalomban és így hamarabb is jutnak elismeréshez is és társadalmi-politikai feladatokhoz is.⁹

Országos viszonylatban az 1947–78-as választási időszakban a nők részvétele csak 4%-kal nőtt meg. A küldöttségekben való részvételük 26%, ami természetesen elégtelen. Az egyes küldöttségeket figyelve, itt is a társult munka küldötteinél jobb a helyzet, ahol a 33,6%-os részvétel majdnem megfelel a foglalkoztatási aránynak. A helyi közösségek küldöttségében 1975-ben csak 6,7% nő volt, 1977-ben pedig, 7,2%.

A helyi közösségekben jelentős döntéseket hoznak: a területrendezés, kommunális szolgáltatások, játszótérek, bölcsődék, szervizek stb. sorsáról döntenek. Mindez közelről érinti a nőket, s ezért nem maradhatnak kívül a nők a helyi közösségek tanácsain vagy egyes bizottságain. Különösen falun jelentősek a helyi közösségek, mert általuk a háztartásbeliek

is bekapcsolódhatnak a társadalmi életbe — mégis csak minden harmincadik nő tagja itt egy-egy küldöttségnek.

1978-ban, a második választási időszak kezdetén némi javulást tapasztaltunk a küldött-testületek szerkezetében. Legtöbb községben átlagosan 4%-os növekedést figyelhettünk meg a nők részvételét illetően. A köztársasági és tartományi képviselőházakban ez a javulás 3,5%-os, míg a JSZSZK Képviselőházában a korábbi 42 nő helyett ezúttal 55-öt választottak. A föderációs küldöttségekben a férfiak részvétele 83%-os volt, a nőké pedig csak 17%-os. Az ún. bázisban tehát jobb a helyzet, mint a magasabb szintű társadalmi-politikai közösségekben. Mindent meg kell tennünk, hogy a helyzeten javítsunk, mert a megkérdezett nők 45%-a szívesen vállalna társadalmi munkát és feladatot.¹⁰ A probléma okát tehát nem a nők szubjektív állásfoglalásában kell keresni, hanem azokban a tényezőkben, amelyek elvonják a nőt a nyilvános társadalmi élettől: a háztartás és a gyermekgondozás területén.

A nő megválasztása vezetői funkcióba

Mint említettük, a küldöttrendszer bázisában még található női vezető káder, a magasabb beosztásoknál azonban már csak elvétve. A szövetségi szervezetekben 37 nő van, a Szövetségi Végrehajtó Tanácsban pedig csak elvétve akad. Mivel a nők 35%-a van munkaviszonyban, logikus tehát, hogy legalább az ügyvezető szervek tagjai legyenek. Mégis az adatok arról tanúskodnak, hogy a társultmunka-szervezetek ügyvezető szerveiben mindössze 5,5%-os részvétellel találkozunk dolgozó nővel. Figyelemre méltó az is, hogy azokban a munkaszervezetekben, ahol aránylag sok a nő, az ügyvezető szervben szinte kizárólag férfiak dolgoznak.

Természetesen a helyzet köztársaságonként és tartományonként változik. A gazdaságilag és kulturálisan fejlettebb területeken hamarabb jut a nő vezetői tisztségbe. Például Szlovéniában a nők 10%-a, míg Kosovo Autonóm Tartományban a 3%-uk, Crna Gorában pedig mindössze 1%-uk.¹¹

A táblázaton megfigyelhetjük, hogyan változik a nők részvétele az ügyvezető szervezetekben a társulási szintektől függően:

Nők ügyvezető szervezetben 1976-ban	%-ban
Társult munka alapszervezete	3,5
Munkaszervezet (tmasz-ok nélkül)	8,7
Munkaszervezetek (tmasz-okkal)	2,3
Összetett társultmunka-szervezet	2,6
Munkaközösségben	4,5
Összesen	5,5

Észrevehető, hogy a kisebb munkaszervezetek és dolgozói közösségek szívesebben választanak női ügyvezető szervezet, mint a nagy társulások.

A nők tevékenysége a társadalmi-politikai szervezetekben

Tradicionalisan alacsony a nők aktivitása a társadalmi-politikai szervezetekben, mivel azok tevékenységüket főleg munkaidő után végzik. Némi javulás észlelhető a társult munka területén, de ezt a tendenciát is növelni kell. A JKSZ XII. kongresszusának dokumentuma megállapítja, hogy a nők bekapcsolását a társadalmi-politikai életbe továbbra is komplex módon és sokoldalúan kell végrehajtani. Különösen jelentős feladat hárul a DNSZSZ-re a választások megszervezésekor, valamint a társult munka szervezeteinek káderbizottságaira az öngazgatási szervek működésében. Társadalmi-politikai szervezeteinknek ügyelniük kell, hogy minél több nő és ifjú lépjen be soraikba.

Megfigyelhető, hogy nőket főleg azokban a társadalmi-politikai szervezetekben aktivizálunk, ahol saját érdekükben kénytelenek harcolni, mint például, a Szocialista Szövetségben, a nőtanácsban stb. A társult munkában a nők még kivesszik részüket az egyes öngazgatási szervek munkájából, de már a társadalmi-politikai szervezetek alapszervezeteiben nehézkes a bekapcsolódásuk. A gyakorlat igényli a fokozottabb munkát a szakszervezeti alapszervezetekben, az ifjúsági szövetségben, de a JKSZ alapszervezeteiben is. Nem engedhető meg, hogy a kommunisták ne éreztessék hatásukat ezen a téren is.

A nők részvétele különösen szövetségi szinten elégtelen. Egyes társadalmi-politikai szervezeteinkben a helyzet a következő:¹²

A társadalmi-politikai szervezetek testületeiben	nők száma	%-ban
JKSZ KB és Elnöksége	20	10,6
JDNSZSZ Szövetségi Választmánya és Elnöksége	50	17,6
JSZSZ Tanácsa és Elnöksége	33	19,8
JSZISZ Választmánya és Elnöksége	69	26,6
JNHHSZ Szövetségi Bizottsága és Elnöksége	13	9,3

1978-ban a társadalmi-politikai szervezetek legfelsőbb szerveiben szintén bírálni való volt a helyzet:

JKSZ KB Elnöksége	1 nő
JDNSZSZ Szövetségi Választmányának Elnöksége	

a JDNSZSZ 9 szakosztályának elnökei között	1 nő	
JSZSZ Tanácsának Elnökségében	3 nő	(31 tagú)
JNHHSZ Szövetségi Bizottságának Elnökségében	1 nő	(22 tagú)
JSZISZ Választmányának Elnökségében	7 nő	(41 tagú)

Végezetül tehát megállapíthatjuk, hogy szocialista öngazgatási rendszerünk jelentősen elősegítette a nők aktivizálódását, ám ennek jelenlegi szintjével távolról sem lehetünk elégedettek. „A nő egyenjogú helyzetéért folytatott harc osztálykérdés, stratégiai jelentőségű a KSZ számára. Részét képezi a munka felszabadításáért, a munkásosztálynak a társadalmi újratermelés folyamatában betöltött döntő szerepéért folytatott harcnak, valamint az emberi viszonyok humanizálásáért folytatott társadalmi harcnak. A KSZ ezzel kapcsolatos feladatait továbbra is komplex módon és sokoldalúan kell végrehajtani. A Kommunista Szövetségnek az elkövetkező időszakban ki kell harcolnia, hogy a nők minden szinten, a társadalom fejlődéséhez való hozzájárulásukkal összhangban fokozottabban bekapcsolódjanak a társadalmi döntéshozatal folyamataiba és fokozott tevékenységet kell kifejtteni a nőkről alkotott maradi felfogások megszüntetéséért.”¹³

Jegyzetek

- ¹ JK SZ programja. Forum, 1972, 238. oldal
- ² Samoupravljanje i društvena nejednakost polova, Marksistička misao 4/81. str. 19.
- ³ Pokrajinska konferencija Socijalističkog saveza radnog naroda Vojvodine: Aktuelna pitanja društvenog položaja i uloge žena u SAPV. Újvidék, 1981. decembere
- ⁴ Statistički godišnjak Jugoslavije. 1980, 428, 429.
- ⁵ Materijal PK SSRNV — Aktuelna pitanja društvenog položaja i uloge žena u SAP Vojvodini — Novi Sad, decembar 1981.
- ⁶ Statistički bilten 1981, SZS Beograd, maj 1980. Čist lični dohodak po radniku prema stepenu stručne sprema za rad na radnom mestu i polu za 1976.
- ⁷ Ostvarivanje društveno usvojenih stavova kadrovske politike u odnosu na izbor žena i neposredni zadaci u predizbornoj aktivnosti — című anyag.
- ⁸ Rezolucija o osnovnim pravcima društvenog delovanja na unapređenju društveno-ekonomskog položaja i uloga žena u socijalističkom samoupravnom društvu.
- ⁹ Az adatokat az 1978-ban Újvidéken megjelent Funkcionisanje i ostvarivanje delegatskog sistema c. tudományos kutatómunkából vettük.
- ¹⁰ Informacija o rezultatima izbora žena u organe i organizacije federacije u 1978. god.

¹¹ Marksistička misao 4/81. Aleksandra Mitrović felszólalása a tanácskozáson, 1981. március 7-én, 36—41. oldal

¹² Ugyanott, 40. oldal

¹³ A JKSZ XII. kongresszusának dokumentuma, Belgrád, 1982. április 16., 16. oldal

Rezime

Zaposlenost žene i njeno učešće u društvenom odlučivanju

Prema marksističkom konceptu, pitanje uloge i položaja žene u društvu treba rešavati najpre u procesu proizvodnje. Ravnopravnost žene sa muškarcem treba da se ostvari prvo u sferi rada, zatim u povoljnoj raspodeli poslova u porodici i oko dece.

Naša društvena praksa pokazuje da smo postigli vidne rezultate u novijem ravnopravnijem uključivanju žene u proces proizvodnje i tok samoupravljanja, međutim rezultati još uvek nisu zadovoljavajući. Najpre, pojavljuju se teškoće oko zapošljavanja žene, koja bira profesiju, posao, vreme i mesto rada, prema potrebama porodice i dece. Zatim, ako se zaposlila, radnica je još više opterećena i obavezama na radnom mestu i kućnim poslovima što ne sme zapostavljati. Neadekvatna preraspodela poslova u okviru porodice i nedovoljna pomoć društva još uvek izražavaju problem preopterećenosti žena. Pored objektivnih ograničenja, što izaziva nedovoljna društveno-ekonomska razvijenost našeg sistema, tu su i subjektivne kočnice: tradicionalna shvatanja o ulozi žene pretežno u okviru porodice, predrasude da žena ne treba da se bavi javnim, društvenim delatnostima, politikom itd.

Statistički podaci pokazuju da oko 34⁰/₀ zaposlenih su žene, ali mnogo manji deo njih učestvuju u procesu društvenog odlučivanja, a još manje u društveno-političkim organizacijama. Struktura delegacija od 1974. godine, već idućeg mandatnog perioda (1978. god.) se poboljšala za 4⁰/₀ u korist žena, međutim to nije zadovoljavajuće. Posebno se ističe potreba da se žena aktivira na sledećim poljima društvenog života:

- u delegatskom odlučivanju i na rukovodećim funkcijama,
- u društvenim aktivnostima na selu,
- u društveno-političkim organizacijama.

Resumee

Die Beschäftigung der Frau und ihr Anteil in den gesellschaftlichen Beschlussfassungen

Laut den marxistischen Konzept, soll die Rolle und Lage der Frau in der Gesellschaft zuerst in dem Produktionsprozess gelöst werden. Die Gleichheit der Frau mit dem Mann soll zunächst in der Arbeitssphäre erzielt werden und dann in einer besseren Verteilung der Arbeit, in der Familie und um den Kindern.

Unsere Gesellschaftspraxis bestätigt, dass wir grosse Ereignisse in der Gleichstellung der Frau im Produktionsprozess und in der Selbstverwaltung, erzielt haben, diese Ergebnisse jedoch noch nicht zufriedenstellend sind. Zunächst melden sich Schwierigkeiten bei der Beschäftigung der Frau, die Profession, Arbeit und Arbeitsplatz sucht und Arbeitszeit, die der Familie und den Kindern entspricht. Weiterhin, wenn sie beschäftigt wurde, ist sie mit den Aufgaben in der Arbeit und den Arbeiten in der Familie, die nicht vernachlässigt sein dürfen, überbelastet. Die ungleichmässige Verteilung der Tätigkeiten in der Familie und die ungenügende Hilfe der Gesellschaft, unterstreichen das Problem der Überbelastung der Frauen. Ausser der objektiven Schranken, die der gesellschaftlich-ökonomischer ungenügender Entwicklung unseres Systems folgen gibt es auch subjektive Hemmungen: traditionelle Auffassungen über die Rolle der Frau, vorwiegend im Rahmen der Familie; das Vorurteil, dass die Frau sich nicht mit öffentlichen gesellschaftlichen Betätigungen — mit der Politik — beschäftigen soll usw.

Die statistische Daten beweisen, dass etwa 34% der Beschäftigten, Frauen sind, jedoch dass sich viel weniger im Prozess der gesellschaftlichen Beschlussfassung und noch weniger in den gesellschaftlich-politischen Organisationen mitwirken. Die Struktur der Delegationen vom Jahr 1974 hat sich schon in der nächsten Mandatsperiode (1978) um 4% für die Frauen verbessert, dass ist aber noch immer nicht genügend. Es wird besonders unterstrichen dass sich die Frauen in deren Bereichen des gesellschaftlichen Lebens, beschäftigen sollten wie:

- in der Beschlussfassung der Delegationen und führenden Funktionen
- in den gesellschaftlichen Aktivitäten in den Dörfern
- in den gesellschaftlich-politischen Organisationen.